

Malina in robidnica v Slovenskem lingvističnem atlasu

Jožica Škofic

IZVLEČEK: V prispevku so predstavljena poimenovanja za malino (SLA 415 A) in robidnico (SLA 415 B) v govorih, zajetih v mrežo Slovenskega lingvističnega atlasa (SLA). Leksemi so etimološko in besedotvorno razčlenjeni, poimenovanje za robidnico pa je primerjano s poimenovanji v sorodnih – slovanskih in sosednjih – neslovenskih jezikih, zajetih v ALE (Evropski lingvistični atlas). Leksemi so predstavljeni tudi z metodo lingvistične geografije – karti predstavljata razširjenost posameznih poimenovanj obeh rastlin oz. njihovih plodov v slovenskih narečjih.

ABSTRACT: The article presents variant lexemes for malina 'raspberry' (SLA 415 A) and robidnica 'blackberry' (SLA 415 B) from the speeches covered by the Slovenian Linguistic Atlas grid (SLA). The lexemes are analyzed in terms of etymology and word-formation, and the lexemes for robidnica are compared with lexemes in related, i.e. Slavic, and neighbouring non-Slavic languages comprised by the European Linguistic Atlas (ALE). Linguistic geography is also employed for the presentation of these lexemes – two maps show the areas in which individual lexemes denoting either of the plants or their fruits occur in Slovenian dialects.

1. Uvod

V prispevku so predstavljena poimenovanja za *malino*, tj. rdečo malino (*Rubus idaeus*), in *robidnico*, tj. črno malino (*Rubus fruticosus*), v govorih krajev, ki so zajeti v mrežo Slovenskega lingvističnega atlasa (SLA).

V vprašalnici za SLA so vprašanja za rastline razporejena od št. 391 do št. 452. Prvotna – Ramovševa vprašalnica je imela samo eno vprašanje z zaporedno št. 415 – *malina*, kasneje (l. 1961) pa je J. Rigler to vprašanje kot mnoga druga »/.../ razdelil na A in B in vsako pojasnil (415 *malina* > 415A *malina* (*rdeča*), 415B *robidnica* (*črna malina*)). Plodova sta si namreč po obliki podobna in z istim imenom v nekaterih slovenskih narečjih imenujejo en, v drugih pa drug plod /.../« (Benedik 1999: 16) Ramovševo vprašalnico, ki je bila namenjena enemu samemu jezikovno visoko razgledanemu raziskovalcu, je bilo namreč treba »/.../ precizirati

tako, da bi lahko kljub večjemu številu raziskovalcev in njihovi manjši usposobljenosti dosegli primerljive izsledke /.../.« (Benedik 1999: 7) Del gradiva za to vprašanje je bil tako zapisan še po prvi vprašalnici – zato za mnoge kraje pravzaprav ni zapisa za t. i. črno malino, ampak le za rdečo. Prav tako vprašanje ni dovolj jasno glede tega, ali se vprašuje po plodu ali po grmu te rastline – le uvrstitev med sosednja vprašanja, ki iščejo poimenovanja za plodove (411 želod, 412 šiška, 413 žir, 414 jagoda, 416 brinje, 417 storž), je mogoče sklepati na pomen iskane besede. Gradivo je v posamezih točkah problematično tudi zato, ker v nekaterih pokrajinah raste samo ena od obeh rastlin, pa to v gradivu ni vedno pojasnjeno, ali pa je rastlina oz. njeno poimenovanje znano le iz knjižnega jezika, v narečnem okolju pa ne oz. pomeni kaj drugega. Ker sta si rastlini podobni, se tudi v posameznih govorih/narečjih poimenovanja dostikrat prepletajo, kar njihovo obravnavo dodatno zapleta.

2. Gradivo – fonetični zapis poimenovanj

Gradivo za vprašanji SLA 415 A in SLA 415 B ne glede na omenjene zadržke izkazuje stanje, kot je prikazano v preglednici, kjer je v prvem stolpcu zapisana številka kraja iz mreže SLA, v drugem poimenovanja za *malino* (SLA 415 A) in v tretjem poimenovanja za *robidnico*. Gradivo je zapisano natančno tako, kot je zapisano v zvezkoteki in kartoteki SLA, in sicer z vsemi oblikami zapisa, ne glede na njihovo dejansko fonetično vrednost (= enakost), saj je gradivo za SLA nastajalo okrog petdeset let, kar je med drugim povzročilo tudi neenotnost v zapisovanju.¹ Gradivo je neenotno zapisano tudi glede slovničnega števila (ednina – množina), kar pa je bilo pri kartografiranju poenoteno (v ednino). Komentarji in različni slovnični označevalniki iz gradiva so zapisani v manjšem tisku in v oklepaju ob posamezni besedi. Znak / pomeni, da v raziskovalni točki beseda ali pojem nista znana oz. da v gradivu ni odgovora na tu obravnavano vprašanje.

št.

točke	SLA 415 A – malina (rdeča)	SLA 415 B – robidnica (črna malina)
1	má n	/
2	má nə	/
3	málŋ, málna	/
4	májəl, májəl	/
5	málŋ	rabídŋca
6	málən, málən	/
7	málən	/
8	málnč	/
9	málnà, málna	kabarída
11	málŋ	/
12	májəlnə	oštřŋžŋce, ostrŋžnice
13	majčlne	šentřŋžŋca, ostrŋžŋca
15	málnə (pl.)	/
16	málŋ	hastrŋžŋca
17	májlə (pl. majčlnə)	strŋžŋca

¹ O tem v: Benedik 1999.

18	málnè	hastrôžņca, hastrôžņce
19	málèn	štrôžņca
24	màlnŋ	štrôžņca
26	malīja	ta čârna malīja
27	malīje	strôžņce
28	malīje	ostrôžņca, ostrôžņca
29	mali:na	ræbi:da (brez trnja), wstróæ:žņca (ta bodeča)
32	malīna	strôžņca
33	malīnja	střôžņca
36	malīja	guštrôžņca
37	malīje	ostrôžņca
38	malīja, malīja	ustrôž(ou)ņca
39	malīja	ostrôžņca
40	malīna	ostrôžņca
41	malīne (sg.)	/
42	malīna	/
43	malīna, malīna	/
44	malīna	/
45	malīna	ostrôga
46	malīnĕ	/
47	malīna	òstrôga
48	malīna	/
50	malīne, ma'li:na	ost'řo:ga
51	malīna	/
52	malīna	/
54	malīne	/
55	molīna	/
56	mālañə, mālēñə	mûricą, mûricą
57	mĕlañĭ, mĕlēñĕ	kardûnice (pl.), mûricą
58	mālañə	dərnûlicą, dərnûlicə
59	frāmbula, frōmbula	/
61	/	rubĕnica
62	mahānca	mahānca
64	malāņķĕ	/
65	máləncĕ	/
66	málèn, málnĕ (pl.)	/
67	málnĕ, málnĭ (pl.), málnĕ	/
68	málnĕ	/
69	máləncə	/
70	máləncĕ, máləncĕ	/
71	máləncĕ, máləncə	ərbídà
72	malóuəncą, mahóuəncą	ərbídəncą, ərbídəncą
73	mālaunca	/
74	má:linca	arbi:dinca
75	málinca	arbīdinca
76	máləncə, máləncə	ərbīdenca
77	málenca	arbīdinca
78	málinca	arbīdinca
79	málinca	arbīdinca
80	má:linca	arbi:dinca (ŋ > in)

81	málinca	harbîdinca
83	malîna	/
84	(Malin ni.)	(Malin ni!)
85	/	ərbîdænca, rəbîdænca
86	(Malin ni.)	ərbîdænca (druge vrste)
88	məlîna	rubîdænca
89	málŋcɔ (pl.)	/
90	málŋcɔ, malŋca, mālænca	ərbîdænca
91	mâlŋca	/
92	mālænca	/
93	mālêne	/
94	məl'ni:ca, məlîna, malîna	/
95	malnice	/
96	malîne	/
97	məlænca, malîna	robîdænca
98	malînə	/
99	malnica	/
100	məlîna	robîdænca
101	frambôn, rubîdænca	rubîdænca
102	(Malin ni.) məlîna, məl'i:na	robîdænca, rə'bi:dænca
103	məlîna	robîdænca
105	/	robîdænca
106	(Maline ne rastejo.)	robîdænca
107	(Malin ni.)	/
108	malîna	rebîdænca
109	məlîni, məlîni (pl.), malîni	/
110	məlîna (Jih ni.)	ròbîdænca
111	rubîdænca	rubîdænca
112	/	rə'bidæncä
113	/	rəbîdænca
114	/	rə'bidænca
115	/	rabîdænca, rə'bi:dænca
116	/	/
117	frâmba, malîna	rəbîdænca
118	(Malin ne poznajo.)	rəbîdænca
119	marînce	/
120	ta rjâve rabîdænca	/
121	(Jih ne poznajo.)	(Jih ne poznajo!)
122	(Jih ni.)	(Jih ni!)
124	(Ne poznajo.)	(Ne poznajo!)
125	(Jih ni.)	(Jih ni!)
127	(Malin ni.) jâgoda malînouka	jâgoda
128	malîna	rəbîdænca
129	malîna	robîdænca
130	məlînɛ	/
131	malîna	/
132	(Maline ne rastejo.)	/
133	malîn, məlîne, məlîna	rəbîdænca
134	məlîna	/
135	malîna	/

136	məɫina	re'bi:dənca
137	malīne (Jih ni v tem kraju.) rəbīdənca	rəbīdənca
138	rəbīdənca	rəbīdənca
139	frāmba	/
140	mɔlina, molīna	/
141	molīna	/
143	mərlīni, mərlīnj	/
144	mulīna	/
145	mulīna	/
146	mulīne, mulīnə	/
147	mulīn	/
148	mulīne, mulīn, r'dɛ:çɛ mu'li:nɛ	rəbīda, 'çɛ:rnɛ mu'li:nɛ
149	frāmbaɥc	mulīnj
150	marīnca	/
152	mulīni ('sad' pl.)	rəbīda, rəbīdɔuca (rastlina)
153	malīna	/
154	mulīnc	/
155	mulīni/malīni, molīna, mo'li:na	'dɛ:ɥja mo'li:na, ərbīda
157	malīna	/
158	māncɫna, malīna, ma'lina	rabīdənca, rəbīdənca
159	malīna, ma'lina	ra'bida
160	malīna	/
161	malīna, mālɫca	/
162	mālɫce	/
163	malnīce	/
164	malīna, malīne	arbīdɫca, arbīdɫce
165	malina	/
166	malɔwajɥc, malāɥajca, ma'lowajca	/
168	malīne	/
169	malīna, malīna	arbīdɫca/ərbīdnca, arbīdnca
170	malīna, məɫīnɫ	/
171	malīna	/
172	malīna	/
173	malina	/
174	mɛɫīne	/
175	malīna	/
176	malí:na, malīna	rabi:dɫca
177	malīna	/
178	maɫīna	rābīdɫca, rābīdɫca
179	ma'lina	'robīdɫca
180	malīna, malīna	rabīda
182	malīna, ma'lina	rɔbīdɫca, 'rɔbīdɫca
183	malīna	/
184	malīna	rubīdɫca
185	malīna	(ə)rbīdɫca
186	malina	/
187	mālɫnɥc, malīne ta rdɛ:çɛ, malīna, malīna, malīne, mālɫnce	malīne, mālənca, mālənca

J B Z I K O S L O V N I Z A P I S K I 8 • 2 0 0 2 • 1	188	mālŋca	'o:lʃpɛ:ra, rabīdŋca
	189	malŋŋcɛ, malŋŋce	/
	190	mālŋcɛ	/
	191	(malīna) mālŋca, mālŋca	rabīdŋca
	192	mālŋcɛ, má:lŋca, mālŋca	ɛrbī:dŋca
	193	malīna, mālŋca	robīdŋca
	194	malina, malīna	/
	195	málŋn	dərnŋsəl (dərnŋsəlŋɛ pl.)
	196	málna	/
	197	málna	/
	198	ta rdɛč málŋn	ta čɔrn málŋn, robīda
	199	malīna, málna	/
	200	málna	málna
	201	málnɛ	/
	202	mándŋ, malīna, mándol, malí:na	ta čŋ:rna malí:na
	203	malīna	/
	204	málŋn	ta čɔrnə málnə, ta čɔrnɛ málnɛ
	205	málnə (pl.)	/
	206	málnə, málŋn	ta čɔrən má:lən
	207	malīna	/
	208	malīna, málna	rubīdŋca
	209	malīna	/
	210	məlīna	/
	211	málŋnce	/
	212	məlīna	/
	214	malīna	/
	215	məlīna	/
	216	málŋca	/
	217	málŋca	ta čɔrna málŋca
	218	məlí:na	tə čə:rna məlí:na
	219	malīna	málŋca
	220	málŋcɛ	/
	222	malīna	/
	223	mālŋce	/
	224	mālŋca	/
	225	mālŋce	/
	226	mālŋce	/
	227	mālŋce	/
	228	malīna	/
	229	məlīna	rabīdŋca
	230	malīna	rabīdŋca
	231	malīna	rabīda
	232	mŋlīna, molīna	/
	233	malíne	/
	234	malíne, molīna, malīna, malí:na	robīda, čɔrna malí:na
	235	malīna	tə čɔrna malīna
	236	malīna, molí:na, molīna	ɛrbí:da
	237	mŋlīna, molīna	/
	238	mŋlīna	/
	239	malīna	/

240	malína	rabîdænca
241	malína	ta čǎrna malína
242	malína	/
243	malína	/
244	molína	robída, molína
245	molína	/
246	malína	/
247	molína, malína	robîdænca
248	molína	/
249	malína	robîdænca
250	malína	rubîdænca
251	malína	arbîdænca
252	ost'rožŋca	/
253	malínę	/
254	malínę (pl.)	/
255	/ (So le črne.)	malína (pri njih so ta črne)
256	malína	malína
257	malíne (pl.)	/
258	malína, ta ærdíēca malína	ta čǎrna malína
259	malína	/
260	molína	molína (črna, rdečih ni)
261	/	strúožænca
262	mulĵna, malĕ:na	ærbĕ:dænca
263	malína (ærdíēče), molíne	čǎrne malíne, čǎrne molíne
264	malína	malína
265	mυϕlína, mulína	/
266	(So le črne, rdečih ni.)	molíne, ta čǎrne jágode
267	mυĵĵ'na, mulĵna	(ta čǎrna) mυĵĵ'na, ærbîdænca
268	mulína	arbîdænca
269	molína / mǎlína, molí:na/mǎlí:na	molína, robîdænca, molí:na, robi:dænca
270	molí:na	ta čǎrne molí:ne
271	molína	molína
273	malína	/
274	mulína	/
276	mulí:na	/
277	mándǎl, muléna, má:ndǎl, mulé:na	/
279	malĭna	čǎrna malĭna
281	malĭna	čǎrna malĭna
282	rdĕča malĭna	/
283	r'dĕča ma'li:na	'čŕna ma'li:na
284	maĭna	/
285	maĭna	/
286	maĭna	/
287	maĭne	/
288	maĭna	kopĭnka
289	/	(Jih ni!)
290	(Jih ni.)	(Jih ni!)
291	/	(Jih ni!)
292	(Maline ne rastejo.)	(Maline ne rastejo.)
293	maĭne	kupĭnke

JEZIKOSLOVNI ZAPISKI 8 • 2002 • 1	294 malīna /
295 kōpīnača /	
296 malīna /	
297 mālŋca štrūəžəncə, štrūəžəncə	
298 ma'li:na ru'bi:dŋca	
300 mālčuna (grm in sad) /	
301 malīna /	
302 mālčuna (sad in grm) ustr'ōžŋca, rebidŋca	
304 mālčuna, ma'li:na st'ru:žŋce	
305 māluna, mālūna /	
306 strūožŋca strūožŋca	
308 malīna, ma'li:na kopīnčica, ko'pi:nčica	
310 malīna /	
311 malīna, mal'īn'a ustr'ōžŋca	
312 malīne, malīna /	
313 malīna, ma'li:na ustr'ōžŋca, ust'ro:žŋca	
314 ma'li:na ust'ro:žəncə/-ā, rə'bidəncə/-ā	
315 malīna ustr'ōžŋca	
316 malīna ostr'ōžəncə, ostr'ōga	
317 mālŋce, malīna, ma'li:na rubidŋca, ru'bidŋca	
318 mālŋce /	
319 malīne, mālŋce /	
320 malīne /	
321 malīna /	
322 malīna pustrūžŋca, str'ōžŋce	
323 malīna /	
324 malīna, malīna ostr'ōga, ostr'ōga	
325 mal'īne, mal'īne /	
326 mal'īne, ma'li:ne ro'bi:de	
327 mal'īna /	
328 malīna ostr'ōga	
329 mal'īne, malīne /	
331 mal'ījina brūusŋce	
332 mal'īna, mal'ījina kopīšŋca, kōpījje 'robidovje', kopīšŋca, kōpījina/kōpījje 'robidovje'	
333 malīne /	
334 mal'ījina kom'pi:šəncə	
335 mālŋči, malīne /	
336 malīna str'ōžŋce	
337 cevījek kopīnšŋce	
338 cevījek kupīšŋca	
339 cevījek kupīŋšŋca, kōpīšŋca	
340 malīna /	
341 malīna /	
342 malīne (Ni znano.)	
343 mal'īne /	
345 ma'li:na ko'pi:na	
347 malīne kopīne	
348 malīna, ma'li:na rubīda	
350 malīna kōpīšəncə	

351	malīna	kupīšca
352	malj̄ne	/
353	malēj̄na, māuleki (staro)	ustrōga
354	malšj̄na	/
356	malēj̄na, malēj̄na	/
357	malīna	/
358	malīna	strōžanca, robīdanca
359	malīna	kopīšna, kopīšne
360	mo'li:jna	ost'ro:ga, ošt'ro:žuga
362	malīna	/
363	malīna	/
364	ma'li:na	'kɔ:mpara
365	ma'li:na	ɔ'bi:jda
366	kopīšuga	kopīšuga
367	ko'pi:šuce	ko'pi:šuce
368	malīna	/
370	malīna, himbɛr	/
371	malj̄ja	kopīšnica, ko'pi:šnica
372	malīna (»murva«), malīna	/
373	kopīšuga	čj̄na kopīšuga
374	malīna, ko'pišuga	ko'pīnšuce f. pl. (plodovi), ko'pišuga
375	ko'pīna	ko'pīna, malīna
376	/	ko'pīnšuce (plod)
377	malīna (»murva« - malina »Himbeere v kraju ni znana)	/
378	ma'li:na	ko'pi:šuga
380	malīna, ma'li:na	kopīšence, ko'pi:šence
381	malīna, ma'li:na	ko'pīnšnicɛ f.pl., ko'pīnšč (plod), ko'pi:šnica
382	malīna (»murva« sad)	/
385	malīna	/
386	malīne, kopīne, kopīnce	ko'pīšice, kopīne
388	mālīnā, malīna	kɔ'pūšnica
389	h̄mpɛr	kɔ'pūšuga
390	ko'pīna	ko'pīna
391	malīna	kɔ'pūšnica
392	malīna, ma'lina	ku'pīnščica
393	mālīna	/
394	malīna	/
395	malīna (sadež z drevesa), ma'lina	kupīna, ku'pīna
396	ko'pīne, ko'pīn (raste v gozdu) – malīna (drevo)	/
397	kɔ'pū:šuga	kɔ'pū:šuga
398	h̄mpir, h̄mpɛr	/
399	ko'pīščence rděče, h̄mper	ko'pīščence čj̄ne
400	h̄mper	/
402	ma'li:na	ko'pi:nčica
403	malīna	/
404	malīna, 'mā:na, ma'lina, ma'li:na	ko'piščance (mn.), ko'piščance (mn.), ko'piščanec, ko'pi:ščanec, ko'pi:škenec

3. Poimenovanja za *malino* in *robidnico* – njihova razporeditev in pogostnost v slovenskih narečjih

Za (*rdečo*) *malino* je najpogosteje zapisan leksem *malína*, ki ga poznajo v skoraj vseh slovenskih narečjih, razen na severozahodu in seveda tam, kjer rastlina ne raste (na Primorskem – Istra, Kras, Brda ter v Beli krajini in ponekod v Slovenskih goricah in Pomurju) – seveda pa je leksem tudi tod znan iz knjižnega jezika. Na Gorenjskem je največkrat zapisan leksem *málna* (z naglasom na prvem zlogu). Leksem *málinica* in različice so zapisane v nadiškem narečju, v nekaterih obsoških govorih, v selškem narečju, v nekaterih osrednjegorenjskih krajevnih govorih in v vzhodnogorenjskem govoru. Leksem *málin* je znan v severozahodnih slovenskih narečjih (ponekod v Reziji, v ziljskem in rožanskem narečju), zapisan je v nekaterih gorenjskih in južnotranjskih govorih; leksem *malínje* pa je znan predvsem v podjunskem narečju. Ostali leksemi s tem korenem so redkejši in razpršeni (*málnin*, *malánka*, *mulín*, *mulínek*, *maliníca*, *malóvnica*, *malívnicá*). V nekaterih severovzhodnih slovenskih govorih (Slovenske gorice, Pomurje) je izraz *malína* znan kot poimenovanje druge rastline – murve, ki je »drevo z napiljenimi listi ali njegov robidnici podoben sad«. (SSKJ) Izrazi *framba*, *frambula*, *frambon*, *frambovec* so zapisani v nekaterih govorih ob stiku z romanskimi jeziki, leksem *himper* in različice pa predvsem v nekaterih prekmurskih govorih. V nekaterih govorih panonske narečne skupine so zapisani tudi izrazi s korenem *kopin-*. Kot pri leksemu *ostrožnica* in *robidnica* gre tudi pri leksemih s korenem *kopin-* morda za mešanje s poimenovanjem za robidnico, ker malina v teh krajih menda ne raste. V treh osrednještajerskih govorih vzhodno od Rogaške Slatine je znan leksem *cevinjek*, v nekaj posavskih govorih pa leksem *maveljčevina*. V nekaterih skrajno severnih koroških ziljskih in rožanskih krajevnih govorih je zapisan leksem *majelj*. Ostali leksemi so zapisani zelo poredko (nekateri celo samo po enkrat) in so razpršeni po vsem slovenskem jezikovnem prostoru: *mándelj*, *marínica*, *jágoda malínovka*, *mávljek*, *mávljič*, *mrlín*, *mahánica*, *mána*, *mánceljna* ipd. Zelo redka so tudi poimenovanja s pridevniškim prilastkom, ki označuje barvo ploda, npr. *ta rdeč malin*, *ta rdeča malina*, *ta rjava robidnica*.

Za *robidnico*/*črno malino* pa je najpogosteje zapisan leksem *robidnica* z različico *robida*, po pogostnosti sledi *ostrožnica* z različicama *ostroga* in *ostroževnica* ter *črna malina* – ponekod poznajo samo črne maline (rdečih ni), zato jim rečejo enostavno *maline*, *malinice* ali *malini*, izjemoma so lahko tudi *divje maline* ali *črne jagode*. Razmeroma pogosti so tudi leksemi *kopina*, *kopinščnica*, *črna kopinščnica*, *kopinščanec*, *kopinčica*, *kopinščina*, *kopinka*, ostali leksemi so zelo redki, celo enkratni: *brusnica*, *drnuljica*, *drnoselj*, *kompara*, *krpuščnica*, *kardunica*, *murica*, *postružnica*, *šentrožnica*. Leksem *robidnica* je razširjen v primorski in rovtarski narečni skupini, v govorih južno od Ljubljane in ponekod po Dolenjskem, kjer se ob bolj razširjenem leksemu *malina/molína*, večinoma s pridevnikom *črna*, pojavlja tudi leksem *robida*. Za gorenjske govore je zapisan leksem *malina*, tudi *malin* s pridevnikom (*ta*) *črna* (v nasprotju z rdečimi malinami). Leksem *kopina* oz. pogostejši *kopinščnica* (z drugimi izpeljankami z istim korenem) je znan v prekmurskem in preškem narečju ter v govorih na vzhodnem robu slovenskega jezi-

kovnega prostora na stiku s hrvaškim jezikom. V koroških govorih je izkazan leksem *ostrožnica/ostroževnica*,² v štajerskih pa tudi *ostroga*, ostali leksemi so bolj redki in razstreseni.

4. Besede za *malino* in *robidnico* v slovarjih slovenskega knjižnega jezika

V SSKJ so od navedenih stilno/socialnozvrstno nezaznamovane le: *malina* '1. grmičasta rastlina, ki raste na posekah in v gozdovih, ali njene užitne, navadno rdeče jagode, 2. nar. vzhodno murva', *malinjak* '2. bot. grmičasta rastlina z užitnimi, navadno rdečimi jagodami, ki raste na posekah in v gozdovih, *Rubus idaeus*', *malinje* 'malinovo grmičevje', z enakim pomenom *malinovje*, ter *robida* 'trnata grmičasta rastlina z užitnimi črnimi jagodami, ki raste na posekah in v gozdovih' in *robidnica* 'jagoda robide' in 'robida'; ostale imajo označevalnik narečno: *ostrožnica* nar. 'robida, robidnica', *ostroga* nar. 'robida, robidnica', *kopina* nar. 'robida, robidnica', *kopinjak* nar. 'robida, robidnica // robidovje', *kopinje* nar. 'robidovje // robide, robidnice', *kopinščica* nar. 'robida, robidnica'.

V **Pleteršnikovem slovarju** pa je mogoče najti naslednje izraze: *robida* 'der Brombeerstrauch' (= grm robide), *robidnica* 'die Brombeere', *malina* 'die Himbeere' (*Rubus idaeus*), *malin* 'die Himbeere', *malinjak* 'der Himbeerstrauch (*Rubus idaeus*)', *malinje* 'das Himbeergesträuch', *ostroga* 'der Brombeerstrauch (*Rubus fruticosus*)' Rez.; 'eine Kante des Brombeerstrauches': *kopina* ima dolge ostroge, 'die Ackerbrombeere (*Rubus caesius*)', *ostrožina* 'der Brombeerstrauch', *ostrožnica* 'die Brombeerstaube, die Brombeere (*Rubus fruticosus*), die Ackerbrombeere (*Rubus caesius*)' – Dol., Notr., Poh., *kopina* 'die Brombeerstaube (*Rubus fruticosus*)' – Dol., jvzhŠt., *kopinjača* 'die Brombeere' – BIKr., *kopinjak* 'der Brombeerstrauch', *kopinje* 'das Brombeerstrauch', *kopinovka* 'die Brombeerstaube', *kopinščnica* 'die Brombeere' – jvzhŠt., *drnoselj* 'neka rjavomodra sladka sliva' – Gor., jvzhŠt., 'debela rdeča jagoda' – Gor. ter *brusnica* 'die Preiselbeere'.

V Cigaletovem slovarju pa so ti nemški izrazi pojasnjeni z naslednjimi slovenskimi: *die Brombeere* (*Rubus fruticosus*) 'robida', *der Brombeerstaube/der Brombeerstrauch* 'kopina, kopinje', *die Himbeere* 'malina'.

4.1. Izvor narečnih poimenovanj za *malino* in *robidnico*³

Ker so poimenovanja obravnavanih rastlin v slovenskih narečjih zelo raznolika, je zanimiva tudi njihova etimološka razlaga:

- *malina* – psl. *malina 'tista, ki je temne barve' (Snoj 1997);
- *robida* – prevzeto iz rom. leniziranega kolektiva **rubĕdu* 'robidovje', tj. lat. kol. *rubētum* 'robidovje' k *rubus* 'robidovje, robida' s prvotnim pomenom 'trnje', kar je sorodno tudi s psl. *rqbiti* 'sekati' (Snoj 1997, Furlan 2002);
- *kopina* – fitonim *kopina* iz psl. osnove **kopa* 'grm, otoček'; zanimiva pomenska primerjava je sln. *kopa lešnikov, orehov*, kadar so zrasli skupaj (Bezljaj 1982);

² Po ustnem poročilu J. Kebra je leksem *ostrožnica* znan tudi v vzhodnodolenjskih govorih.

³ Za etimologije besed, ki jih ni v Snoju 1997 in Bezljaju 1977–1995, se zahvaljujem dr. Metki Furlan, ki se je z njimi ukvarjala maja 2002 (Furlan 2002).

- *ostrožnica, ostroga* – psl. **ostrōga* ‘trnov grm’ < izpeljanka iz psl. **ostrъ* ‘oster’ (Snoj 1997);
 - *strožnica/šentrožnica* – verjetno po aferezi nastalo iz sln. *ostrožnica* in bilo ljudskoetimološko morfologizirano kot *št-rožnica*, kar je dalo *šent-rožnica* (Furlan 2002);
 - *postružnica* – morda tvorba iz glagola **strugati* (kot č. *struhák* ‘*Rubus radula*’); v izrazu naj bi se (tako kot pri brusnici) ohranjala tehnika nabiranja plodov z grebenjem (Furlan 2002);
 - *kardunica* – morda izhaja iz **kъrdunica* ‘rastlina, za katero je značilen plod v obliki skupine manjših delcev’, kar bi bilo sorodno s slov. **kъrdъ* ‘skupina, čreda’, prim. sbh. *kъd* ‘skupina, čreda, zlasti domačih živali’, *krdnica* ‘več svinj skupaj’, ki se ohranja v sln. *krdělo* in je nadalje sorodno s slov. **čerda* ‘čreda’ (Furlan 2002);
 - *marinica* – s kρνitvijo drugega dela izposojeno iz nem. zloženke *die Marinebeer* ‘malina’ < *Malinabeer* (Marzell, Pfln. Wtb. III, 1479) (Furlan 2002);
 - *mrlin* – iz nem. *Marline* (etim. kot za *marinico*) (Furlan 2002);
 - *mana* (*mā:na* v Porabju) – morda izposojeno iz madž. *mana* ‘malina’ (zabeleženo 1795) < madž. *málna*, izposojenke iz slov. predloge **málna*, kar je akcentska dubleta k **malńna*;
 - *mavljek, mavljíč, maveljčevina* – domače izpeljanke iz nem. izposojenke **mavəl* ‘malina’ < nastalo s kρνitvijo drugega dela iz nem. zloženke *die Maulbeere*, v sodobni nem. s pomenom ‘murva’, kar je sicer danes zastareli izraz za ‘malino’, ki je deloma še živ na Bavarskem (Marzell, Pfln. Wtb III, 1482) (Furlan 2002);
 - *framba* ipd. – iz rom. jezikov (prim. ben. it. *fràmbœ* ‘malina’, *frambolèr* ‘isto’, tržaš. *fràmbua* ‘malina, malinovec’, *fràmbœa* ‘isto’, tosk. *frambò* ‘malina’) (Furlan 2002);
 - *himper* – prim. nem. *die Himbeere* ‘malina’.
- Pri naslednjih poimenovanjih gre verjetno za zamenjavo s plodom kakega drugega grma oz. za poimenovanje po podobnosti, npr.:
- *murica*⁴ – prim. *murva* ‘drevo z napiljenimi listi ali njegov robidnici podoben sad’ (SSKJ) < verjetno prek rom. j. iz lat. *mōrus, mōrum* ‘murva, robidnica’ < ide. **mer-* ‘temni barvni odtenki’ (Snoj 1997);
 - *drnuljica* – prim. *drnulja* ‘plod dreva’ (SSKJ), bot. *rdeči* ali nar. *pasji dren* ‘grmičasta rastlina z rdečimi mladikami, belimi cveti in črnimi plodovi, *Cornus sanguinea*’ (SSKJ) < psl. **derнъ* ‘dren’ < ide. **derghno-*, ide. baza *dheregh-* ‘trnov grm, ki rodi jagode’; ali < psl. **dъrati* ali **derti* ‘trgati’ tudi ‘kar trga, trnje’ (Snoj 1997);
 - *drnoselj* – nar. ‘cibora – sadno drevo ali njegov temno vijoličasti okrogli koščičasti sad’ (SSKJ);
 - *brusnica* – ‘nizka grmičasta gorska rastlina ali njene užitne rdeče jagode’ (SSKJ), splošnoslovansko, Berneker in Fraenkel izvajata psl. **brusъnica* in *brūsiti*,

⁴ Pleteršnik 1894–1895 navaja besedo *murica* v drugih pomenih, za vse pa je značilna črna barva.

brús, Machek primerja nvn. Brausbeere, Prausbeere, Preiselbeere in sodi, da je ta fitonim paleoevropski relikv (Bezljaj 1977); Furlan 2002 opozarja na podobno motivacijo poimenovanja kot pri *postružnici*;

– *mahanica* – verjetno iz **mahovnica* in zaradi podobnosti prenešeno na malino iz sln. *mahôvnica* 'die Moosbeere, grmičasta zimzelena rastlina z užjitnimi rdečimi jagodami, ki raste na barjih, Oxycoccus' (SSKJ) (Furlan 2002).

Leksemi *cevinjek*, *krpušnica*, *mandelj*, *majelj* še niso razjasnjeni.

4.2. Besedotvorna analiza

Besedotvorno so leksemi za *robidnico* in *malino* zelo zanimivi, saj so tvorjeni z različnimi priponami na različne besedotvorne podstave:

- *robid-a* in *robid-n-ica*;
- *ostrog-a*, *ostrož-n-ica*⁵ in *ostrož-ev-n-ica*;
- *po-struž-n-ica*;
- *kardun-ica*;
- *kop-in*, *kop-in-a*, *kop-in-je*, *kop-in-ja-ča*, *kop-in-ica*, *kop-in(-j)-šč-n-ica*, *kop-in(-j)-šč-ica*, *kop-in-šč-ina* in *kop-in-č-ica*;⁶
- *malín* / *mulín* in *malín-a* / *molín-a* / *mulín-a* / *melín-a* / *mulén-a*, *malín-ov-ka*, *malín-je*, *mulín-ec* ter *málin*, *mál-n-in*, *málin-a*, *málin-ica* in *mal(i)n-íca*, *malív-n-ica*, *malóv-n-ica*, *malán-ka*;
- *framb-a*, *framb-ula*, *framb-on* in *framb-ovec*;
- *mavlj-ek*, *mavlj-ič* in *mavelj-čevina*.

5. Primerjava z ALE

V dosedanjih izdajah OLA (Splošnoslovenskega lingvističnega atlasa) besedne karte za *malino* in *robidnico* še ni, je pa *robidnica* kartografirana v Evropskem lingvističnem atlasu (ALE 1990, karta I.39, I.40),⁷ kjer je predstavljena z onomastično, tj. besedno, in motivacijsko karto. Na onomastični karti I.39 in v komentarju k njej so za slovenski jezik prikazana naslednja poimenovanja za robidnico: *robida*, *robidnica*, *strožnice* (pl.),⁸ *kopina*, *malina*, *črna malina*.

Leksem *malina* in bes. zveze z njim so znani tudi v drugih slovanskih jezikih (češkem, slovaškem, srbskem in hrvaškem, ruskem), *kopina* v vseh južnoslovanskih jezikih, *ostrožnica* v hrvaškem, *robidnjica* prav tako.

⁵ Sem lahko prištevamo tudi *gastrož-n-ica* (*hastrožnica* < protetični *g-* (nar. *h-*) + *ostrožni-ica* z narečnim akanjem, tj. *o > a*) in *strož-n-ica* (< onemitev vzglasnega etimol. *o-*)

⁶ Morda gre sem tudi izraz *kompara* – nastal morda z rinezmom iz **kopara* (v tem govoru – točka 364 – tudi *pajank* za sln. *pajek*) kot besedotvorna varianta h **kopina*.

⁷ Razširjeni komentar h kartama je objavljen tudi v: N. A. Kožina, Mûre. – *Atlas linguarum Europae (ALE), Commentaires, Volume I – quatrième fascicule*, Assen/Maastricht: Van Gorcum, 1990, str. 53–88.

⁸ To besedo v ALE v komentarju h karti izvajajo iz sl. *dírati* ide. **der-/*dr-* 'trgati, dajati iz kože'.

Zanimiv je tudi pogled na motivacijsko karto (I.40), kjer je v komentarju zapisano, da:

– sta leksema *robidnica* in *malina* splošni poimenovanji te rastline (podobno tudi v romanskih jezikih),

– se *robida*, *robidnica* tako imenuje po rdeči barvi ploda/jagode, *črna malina* seveda po črni barvi ploda (po barvi ploda poimenujejo to rastlino tudi v češkem in slovaškem jeziku in v angleščini, ponekod na stiku med nemškim in romanskimi jeziki, ter v nekaterih baltskih in podkavkaških jezikih),

– je leksem (*o*)*strožnica* motiviran z ostrino koničastih, bodičastih trnov (podobno v nemškem jeziku),

– je *kopina* motivirana z obliko in razrašččenostjo grma, ki raste kot ograja, se vije, oprijema, zapleta.

(V drugih jezikih, zajetih v ALE, ima rastlina lahko ime tudi po obliki ploda, nahajališču, kaki živali, poimenovanje je lahko antroponim ali kombinacija naštetega.)

6. Sklep

V članku obravnavana poimenovanja za pojma *malina* in *robidnica* izkazuje veliko raznolikost narečnih leksemov v slovenskem jezikovnem prostoru ter na eni strani veliko tvornost poimenovanj iz domačih – slovenskih/slovanskih podstav, na drugi pa tudi vpliv sosednjih jezikov in prepletanje domačega s prevzetim. Sliko poimenovanj za ti dve rastlini oz. njuna plodova v slovenskih narečjih so dodatno zapletla dejstva, da je vprašalnica za SLA prvotno imela le eno vprašanje (*malina*) namesto dveh (za nekatere kraje iz mreže SLA so torej podatki o obstoju rastline in njenega poimenovanja nepopolni), da v vseh slovenskih pokrajinah nista razširjeni obe rastlini, ampak le ena (in torej tudi poimenovanje zanjo) ter da ponekod z izrazom *malina* poimenujejo neko drugo rastlino (npr. *murvo* v nekaterih panonskih govorih). Analiza gradiva je pokazala, da sta v knjižni jezik prevzeta leksema *malina* za rdečo malino in *robidnica* za črno najbolj razširjena v osrednje-slovenskih narečjih, medtem ko so v primorski, koroški in panonski narečni skupini ter celo v severozahodnih gorenjskih govorih večinoma zapisani drugačni leksemi, ki v knjižni jezik niso bili sprejeti.

Analiza poimenovanj za rastline v gradivu za SLA ni zanimiva samo za jezikoslovje, ampak tudi za biologe – botanike – saj omogoča primerjavo med razširjenostjo leksemov v slovenskih narečjih in fitogeografskimi območji Slovenije, ki jih določajo različne zemljepisne, podnebne, zgodovinske ipd. razmere. (Zupančič, Smole 1999) Podatki o obstoju in razširjenosti poimenovanj za *malino* in *robidnico* tako bogatijo tudi vedenje o razširjenosti teh dveh rastlin v naravnem okolju, s katerim je (bil) slovenski človek tesno povezan.

Literatura

- ALE 1990 = *Atlas Linguarum Europae, Volume I/4*, Assen/Maastricht, Van Gorcum, 1990.
- Arhiv = *Listkovno in zvezkovno gradivo za Slovenski lingvistični atlas, vprašanja št. 182, 210 in 234*, Arhiv Dialektološke sekcije Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša, ZRC SAZU, Ljubljana.
- Benedik 1999 = Francka Benedik, *Vodnik po zbirki narečnega gradiva za Slovenski lingvistični atlas (SLA)*, Založba ZRC, Ljubljana 1999.
- Bezljaj 1977 = France Bezljaj, *Etimološki slovar slovenskega jezika I (A–J)*, SAZU, Ljubljana 1977.
- Bezljaj 1982 = France Bezljaj, *Etimološki slovar slovenskega jezika II (K–O)*, SAZU, Ljubljana 1982.
- Bezljaj 1995 = France Bezljaj, *Etimološki slovar slovenskega jezika III (P–S)*, SAZU, Ljubljana 1995.
- Cigale 1860 = Matevž Cigale, *Deutsch-Slovenisches Wörterbuch*, Ljubljana 1860.
- Pleteršnik 1894–1895 = Maks Pleteršnik, *Slovensko-nemški slovar*, Knezoškofijstvo, Ljubljana 1894–1895.
- Snoj 1997 = Marko Snój, *Slovenski etimološki slovar*, Mladinska knjiga, Ljubljana 1997.
- SSKJ = *Slovar slovenskega knjižnega jezika*, (ZRC) SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša, DZS, Ljubljana 1970–1991.
- Zupančič, Smole 1999 = Mitja Zupančič, Vera Smole, *Fitogeografska delitev Slovenije in leksična raznolikost slovenskih narečij*, *Traditiones* 28/1, Inštitut za slovensko narodopisje ZRC SAZU, Ljubljana 1999, str. 259–268.

Priloga: Karti št. SLA 415 A (malina) in SLA 415 B (robidnica – črna malina)⁹

⁹ V tem prispevku objavljene karte so izdelane s pomočjo različnih računalniških orodij: – v Prostorsko-informacijskem centru ZRC SAZU je bila že pred nekaj leti po predlogi karte za SLA iz dialektološke sekcije Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU izdelana poskusna digitalizirana karta za SLA (prazna karta z vpisanimi številkami točk – krajev za SLA in njihovimi koordinatami), njena avtorja sta Zoran Stančič in Tomaž Podobnikar; – Dialektološka sekcija že ima izdelanih nekaj osnovnih znakov za kartiranje fonetičnih kart (pripravilo jih je podjetje Syncomp v sodelovanju s Karmen Kenda-Jež); ti znaki so uporabljeni tudi pri kartografiranju tu objavljenih leksičnih kart; – ker v dialektološki sekciji Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU še vedno nimamo dovolj zmogljive strojne računalniške opreme, niti kakega programskega orodja za kartografiranje, pa tudi računalniško urejeno podatkovno bazo narečnega gradiva smo šele začeli snovati, mi je pri kartografiranju gradiva za ta članek priskočil na pomoč mož, Peter Škofic, ki je napisal (poskusni) računalniški program, ki ob ustrezno pripravljene podatkovne baze v Wordovi datoteki omogoča dokaj enostavno kartografiranje – tj. vnos znakov v pripravljeno karto SLA in oblikovanje legende.

Malina ‘raspberry’ and robidnica ‘blackberry’ in the Slovenian Linguistic Atlas

Summary

The article discusses dialectal expressions for the SLA 415 A (malina ‘raspberry’) and SLA 415 B (robidnica ‘blackberry’) questions and presents these expressions as they are registered in the card and fascicle files of the Slovenian Linguistic Atlas (SLA) Corpus. The corpus material is kept in the Dialectological Section at the Fran Ramovš Institute of the Slovenian Language and in this article it is presented with the method of linguistic geography as well.

*The most frequent lexeme denoting the **(red) raspberry** is malina which is known in nearly all Slovenian dialects; other frequent lexemes are: málina in Gorenjsko, málinica with a few variants in some of the northern Primorsko speeches, in the Selca Valley and in the eastern Gorenjsko speech, the lexeme málin is known especially in the northwestern Slovenian dialects and in some Gorenjsko and southern Notranjsko speeches; the lexeme malinje is known in the Jauntal Slovenian dialect. In some of the northeastern Slovenian speeches malina denotes the black mulberry, whereas the lexeme himber and lexemes with the root kopin- are used to denote the red raspberry. Three central Štajersko speeches employ the lexeme cevinjek, and some speeches from the Sava Valley the lexeme maveljčevina. On the outer borders of the Gailtal and Rosental Slovenian Carinthian local speeches the lexeme majelj was found, whereas the lexeme framba and its derivations were found in some of the speeches which are in contact with the Romance languages.*

*The **blackberry/black raspberry** is most commonly known as robidnica with the variant robida, which are both used especially in the Primorsko and Rovte dialect groups, in speeches south of Ljubljana and in some parts of Dolenjsko; the next frequent lexeme is ostrožnica (especially in the Koroško speeches) with the variant ostroga (in some Štajersko speeches). The lexemes kopina or kopinščnica with various derivations are relatively frequent as well – especially in the Pannonian dialect group and in those speeches which are in contact with the Croatian language. The lexeme malina is registered in the Gorenjsko speeches, and so is the lexeme málin – both can occur with the adjective (ta) črn(a) ‘(the) black’. Other lexemes have a very low occurrence rate and are dispersed all over the Slovenian language area.*

Vprašalnica SLA: 415 A malina (rdeča)

405

406

407

408

409

410

411

412

413

414

415

416

417

418

419

420

421

422

423

424

425

426

427

428

429

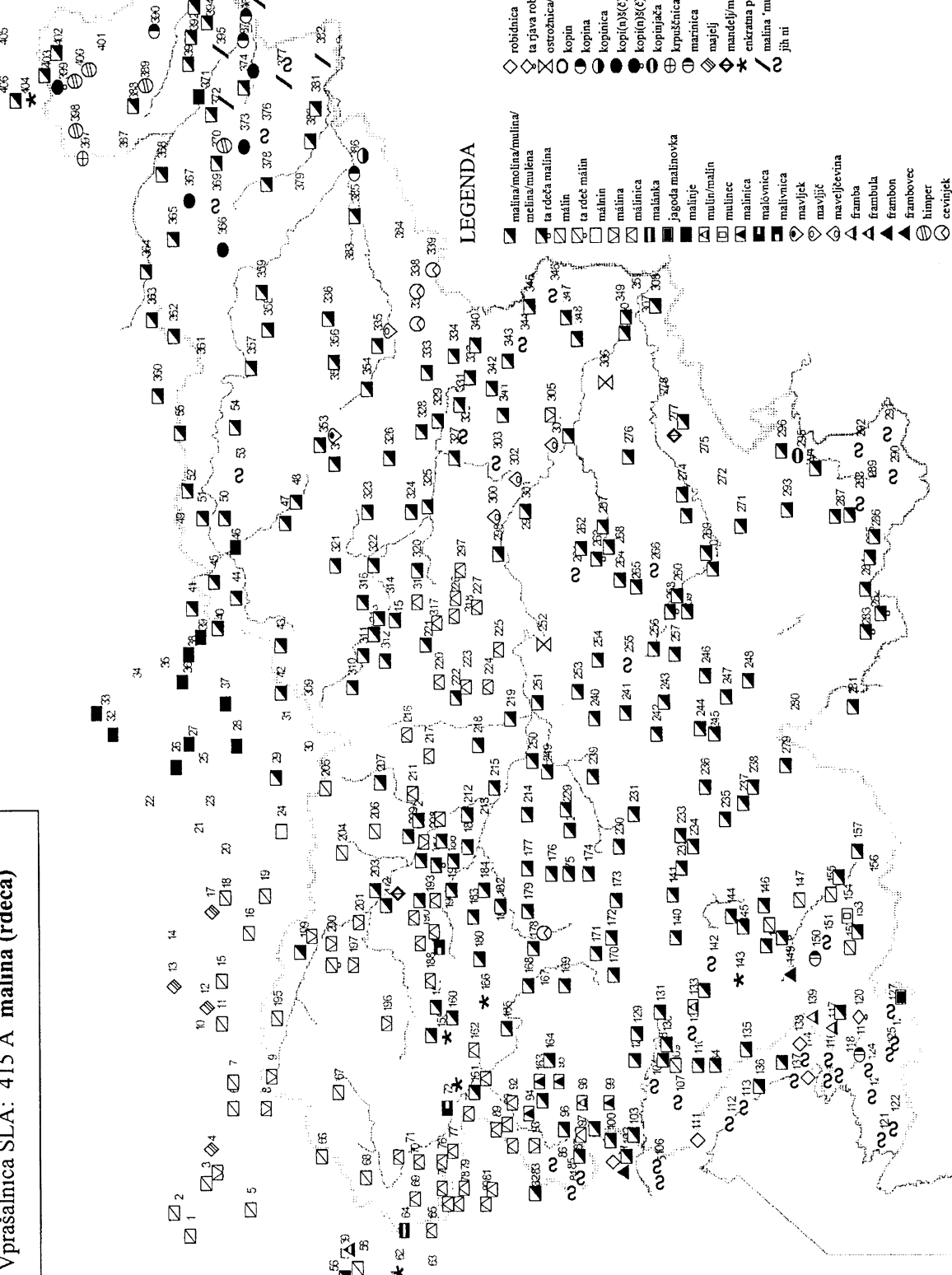
430

431

432

433

434

LEGENDA

▣	malina/molina/mulina/
melina/mulena	◇	robidnica
▤	ta rdeča malina	◇	ta rjava robidnica
▥	malin	⊗	ostročnica/stročnica
▦	malin	○	kopun
▧	malin	●	kopina
▨	malina	●	kopinica
▩	malinka	●	kopin(n)ica
▪	malinka	●	kopin(n)ica rdeča
▫	jagoda malinovka	⊕	kopinjška
▬	malinje	⊕	krpčunica
▭	mulin/malin	⊕	marinica
▮	mulinec	⊕	majzej
▯	malonica	⊕	mandelj/mandolj
▰	malovnica	⊕	enkratna polimernovajja
▱	malvica	⊕	malina 'murva'
▲	navljek	⊕	jiti ni
△	navljčevna		
▴	framba		
▴	frambula		
▴	frambon		
▴	frambovec		
⊕	himper		
⊕	cevinjek		

Vprašalnica SLA: 415 B robidnica (črna malina)

